МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

ISSN 3083-6557 print

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Гуманітарні та соціальні науки: сучасні тренди й виклики

Випуск 2 (49), 2025

Київ
2025

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ СЕМІНАР-ТРЕНІНГ

“Мій спокій – моя сила”

(19 вересня 2025 р.)

Оксана БОЙКО
Психологічні особливості професійної мотивації у майбутніх психологів *203*

Надія ХОДЗИЦЬКА
Кіберспорт як інструмент підтримки психічного здоров’я у мирний та воєнний час *206*

Алла ДАКАЛ
Психологічне сприйняття часу особистістю в кризових ситуаціях *208*

Алла ЛИСАКОВА
Невідкладна психологічна допомога дорослим у кризових ситуаціях як чинник збереження психологічної рівноваги *210*

Григорій ДУРАНИК, Святослав КОРСАКЕВИЧ
Студентські аспекти вивчення системоутворюючого поняття стресу в психології *213*

Валерія РЕМЕЗ, Карина СОБЧЕНКО, Ксенія ЗЛАТОВА
Як спокій впливає на фізичне здоров’я та психологічне відновлення людини *215*

Мирослава ЛИТВИНЮК, Яна РАЄВСЬКА
Коучингові технології як засіб профілактики криз професійного розвитку *217*

Олександра КРАСОВИЦЬКА
Психологічні особливості подолання комплексної травми у дорослих: інтеграція підходів Пітера Уокера та Аріель Шварц у контексті сучасної психотерапевтичної практики *220*

Любов ТАРАНЕНКО
Особливості корекційної роботи емоційних станів у осіб з травматичним досвідом через волотерапію *223*

Інна МИРОНЧИК
Залученість як ресурс ментального здоров’я: психопрофілактика вигорання серед працівників ІТ-сфери *227*

Ольга РИДЗЕВСЬКА
Вплив творчої самореалізації на соціально-психологічну адаптацію особистості *230*

Сергій ЛЯШЕНКО
Функціональна специфіка лінгвістичних термінів їхній ролі як інструментів наукового пізнання *233*

Олена ПРОХОРОВА
Емоційні стани у контексті травматичного досвіду: сучасні теоретичні підходи та орієнтири психосоціальної підтримки *238*

Сергій ЛЯШЕНКО
старший викладач кафедри іноземної філології та перекладу
Міжрегіональної Академії управління персоналом, м. Київ, Україна
e-mail: serguaocean@gmail.com

Науковий керівник:
Святослав КОРСАКЕВИЧ,
PhD з психології, доц. кафедри психології МАУП

ФУНКЦІОНАЛЬНА СПЕЦИФІКА ЛІНГВІСТИЧНИХ ТЕРМІНІВ ЇХНІЙ РОЛІ ЯК ІНСТРУМЕНТІВ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯІ

Анотація. Функціональна специфіка лінгвістичних термінів проявляється також у їхній ролі як інструментів наукового пізнання. Терміни не лише позначають наукові поняття, а й формують способи концептуалізації мовних явищ, впливаючи на методологію лінгвістичних досліджень. Англійська термінологія, яка часто слугує джерелом для формування міжнародної наукової метамови, створює певні моделі наукового мислення про мову, які потім поширюються в інших лінгвістичних традиціях. Українська термінологія, адаптуючи міжнародні терміни, водночас зберігає власні способи осмислення мовних явищ, що збагачує загальну картину лінгвістичного знання [5, с. 41].

Процеси метафоризації та термінотворення в лінгвістичній термінології демонструють цікаві закономірності у формуванні наукової картини мови. Англійська лінгвістична термінологія широко використовує метафоричні моделі для концептуалізації мовних явищ, що відображається в таких термінах як *“language family”, “word formation”, “semantic field”, “syntactic tree”*. Метафоричність термінів допомагає осмислити абстрактні лінгвістичні поняття через більш конкретні та знайомі образи, створюючи когнітивні опори для наукового мислення. Українська термінологія, адаптуючи міжнародні метафоричні терміни, часто зберігає їхню образність, що проявляється в таких термінах як *“мовна сім’я”, “словотворення”, “семантичне поле”, “синтаксичне дерево”*. При цьому процес термінологічної метафоризації в українській мові може набувати специфічних рис, зумовлених особливостями національної мовної картини світу [2, с. 64].

Когнітивні аспекти функціонування лінгвістичної термінології розкривають механізми формування наукового мислення про мову. Англомовна термінологія, яка часто базується на просторових та структурних метафорах, створює певні когнітивні схеми для осмислення мовних явищ. Наприклад, терміни *“deep structure/глибока структура”, “surface structure/по-*

верхнева структура", "movement/переміщення", "embedding/впровадження" відображають просторове розуміння синтаксичних відношень. Українська термінологія, адаптуючи ці концептуальні моделі, може створювати власні когнітивні схеми, що відповідають національним традиціям наукового мислення. Взаємодія різних когнітивних моделей у термінології збагачує наукове розуміння мовних явищ та сприяє розвитку методологічного апарату лінгвістики.

Abstract. The functional specificity of linguistic terms is also manifested in their role as instruments of scientific knowledge. Terms not only denote scientific concepts, but also shape ways of conceptualizing linguistic phenomena, influencing the methodology of linguistic research. English terminology, which often serves as a source for the formation of international scientific metalanguage, creates certain models of scientific thinking about language, which are then disseminated in other linguistic traditions. Ukrainian terminology, while adapting international terms, at the same time preserves its own ways of understanding linguistic phenomena, which enriches the overall picture of linguistic knowledge [5, p. 41].

The processes of metaphorization and term formation in linguistic terminology demonstrate interesting patterns in the formation of the scientific picture of language. English linguistic terminology widely uses metaphorical models to conceptualize linguistic phenomena, which is reflected in such terms as "language family," "word formation," "semantic field," and "syntactic tree." The metaphorical nature of terms helps to comprehend abstract linguistic concepts through more concrete and familiar images, creating cognitive supports for scientific thinking. Ukrainian terminology, adapting international metaphorical terms, often retains their imagery, which is evident in such terms as "language family," "word formation," "semantic field," and "syntactic tree." At the same time, the process of terminological metaphorization in the Ukrainian language can acquire specific features determined by the peculiarities of the national linguistic picture of the world [2, p. 64].

Cognitive aspects of the functioning of linguistic terminology reveal the mechanisms of the formation of scientific thinking about language. English-language terminology, which is often based on spatial and structural metaphors, creates certain cognitive patterns for understanding linguistic phenomena. For example, the terms "deep structure," "surface structure," "movement," and "embedding" reflect a spatial understanding of syntactic relations. Ukrainian terminology, adapting these conceptual models, can create its own cognitive schemas that correspond to national traditions of scientific thinking. The interaction of different cognitive models in terminology enriches the scientific understanding of linguistic phenomena and contributes to the development of the methodological apparatus of linguistics.

Ключові слова. Лінгвістична термінологія, Морфологічна система, Процеси словотворення.

Keywords. Linguistic terminology, Morphological system, Word formation processes.

Актуальність проблеми. Розвиток термінологічних систем у сучасній лінгвістиці відображає загальні тенденції глобалізації наукового знання. Англійська мова, виступаючи основним засобом міжнародної наукової комунікації, формує глобальну метамову лінгвістичних досліджень. Процес термінологічної глобалізації супроводжується активною взаємодією між національними лінгвістичними традиціями, що призводить до формування гібридних термінологічних систем. Англомовні терміни, адаптуючись у різних мовах, можуть набувати нових значеннєвих відтінків та входити в нові системні зв'язки, що збагачує їхній семантичний потенціал. Українська лінгвістична термінологія, взаємодіючи з міжнародною науковою термінологією, демонструє здатність до творчого переосмислення та адаптації глобальних термінологічних тенденцій відповідно до потреб національної науки.

Інтеграція нових напрямів лінгвістичних досліджень породжує необхідність розвитку відповідного термінологічного апарату. Англійська термінологія, завдяки своїй гнучкості та аналітичному характеру, легко створює нові терміни для позначення нових понять та методів дослідження. Наприклад, розвиток корпусної лінгвістики призвів до появи таких термінів як *"corpus linguistics/корпусна лінгвістика", "concordance/узгодженість", "collocation analysis/аналіз словосполучень"*, які швидко набули статусу міжнародних наукових понять. Українська термінологія, стикаючись з необхідністю номінації нових лінгвістичних явищ та методів, використовує різні стратегії термінотворення: від прямого запозичення до створення питомих відповідників або гібридних термінів.

Методологічна роль лінгвістичної термінології проявляється в її здатності структурувати наукове знання та визначати напрями дослідження. Англомовна термінологія, яка часто відображає методологічні принципи впливових лінгвістичних шкіл та напрямів, може впливати на формування дослідницьких парадигм у світовій лінгвістиці. Українська термінологія, адаптуючи міжнародні методологічні підходи, водночас зберігає зв'язок з національними науковими традиціями, що забезпечує методологічний плюралізм у лінгвістичних дослідженнях.

Виклад основного матеріалу. Міждисциплінарні аспекти лінгвістичної термінології відображають тенденцію до інтеграції різних галузей знання в сучасній науці. Англомовна термінологія активно засвоює поняття з суміжних дисциплін, таких як когнітивна наука, інформатика, соціологія, психологія, що призводить до формування комплексних термінологічних систем. Наприклад, термінологія когнітивної лінгвістики включає поняття з когнітивної психології та нейронауки, а комп'ютерна лінгвістика використовує терміни з інформаційних технологій та теорії штучного інтелекту. Українська лінгвістична термінологія також розвивається в напрямку міждисциплінарної інтеграції, адаптуючи терміни з різних наукових галузей та створюючи власні міждисциплінарні термінологічні комплекси.

Соціокультурний контекст функціонування лінгвістичної термінології визначає особливості її розвитку та адаптації в різних наукових спільнотах.

Англійська термінологія, функціонуючи в глобальному науковому просторі, відображає цінності та пріоритети міжнародної наукової спільноти, що проявляється в акценті на універсальності та стандартизації термінів. Українська термінологія розвивається в контексті національної культури та освітніх традицій, що впливає на вибір термінотворчих моделей та способів адаптації міжнародних термінів. При цьому соціокультурна специфіка термінології не перешкоджає міжнародній науковій комунікації, а навпаки, збагачує її різноманітністю підходів та перспектив.

Динаміка розвитку лінгвістичної термінології відображає зміни в розумінні природи мови та методів її дослідження. Англомовна термінологія, яка часто виступає індикатором нових тенденцій у лінгвістиці, демонструє зміщення акцентів від структурного до функціонального та когнітивного підходів у вивченні мови. Це проявляється в появі нових термінів та переосмисленні значення існуючих термінологічних одиниць. Українська термінологія, реагуючи на зміни в світовій лінгвістиці, також зазнає трансформацій, адаптуючись до нових теоретичних парадигм та методологічних підходів.

Прикладні аспекти функціонування лінгвістичної термінології виявляються в її ролі в науковій комунікації та викладанні лінгвістичних дисциплін. Англійська термінологія, завдяки своїй стандартизованості та поширеності, забезпечує ефективну міжнародну наукову комунікацію та полегшує доступ до світової лінгвістичної літератури. Українська термінологія, зберігаючи зв'язок з національною мовною традицією, створює умови для розвитку вітчизняної лінгвістичної науки та забезпечує якісне викладання мовознавчих дисциплін у системі національної освіти.

Аналіз стилістичної термінології, поданий у таблиці 2.5., виявляє відмінності в підходах до функціональної стилістики. Українська термінологія більше уваги приділяє нормативному аспекту стилістики, тоді як англійська зосереджується на соціолінгвістичних характеристиках стилів [2, с. 261].

Результати дослідження та обговорення. Прагматика як галузь лінгвістичних досліджень демонструє унікальне явище термінологічної конвергенції, зумовлене універсальним характером комунікативних процесів та механізмів мовленнєвої взаємодії. Фундаментальні поняття прагматики, сформовані переважно в англомовній науковій традиції завдяки працям Джона Остіна, Джона Серля, Пола Грайса та інших дослідників, набули статусу міжнародних наукових термінів, які функціонують у різних лінгвістичних традиціях з мінімальними модифікаціями форми та змісту. Такі базові терміни як *"speech act", "implicature", "presupposition"* були успішно адаптовані в українській лінгвістиці як *"мовленнєвий акт", "імплікатура", "пресупозиція"*, зберігаючи свій концептуальний зміст при адаптації до морфологічних та словотвірних особливостей української мови. Універсальність цих термінів пояснюється тим, що вони позначають фундаментальні механізми людської комунікації, які виявляють значну подібність у різних мовних культурах.

Теорія мовленнєвих актів, яка становить концептуальне ядро прагматики, породила розгалужену систему термінів для опису різних аспектів мов-

леннєвої діяльності. Англомовна термінологія включає детально розроблену класифікацію мовленнєвих актів з такими поняттями як *"declaratives", "representatives", "expressives", "directives", "commissives"*, які знайшли відображення в українській терміносистемі як *"декларативи", "репрезентативи", "експресиви", "директиви", "комісиви"*. Термінологічна система теорії мовленнєвих актів включає також поняття для опису структури мовленнєвого акту, такі як *"locutionary act", "illocutionary act", "perlocutionary act"*, які адаптовані в українській термінології як *"локутивний акт", "іллокутивний акт", "перлокутивний акт"*. При цьому спостерігається висока ступінь термінологічної еквівалентності, що свідчить про універсальність описуваних явищ та ефективність обраних термінологічних рішень.

Теорія імплікатур, розроблена Полом Грайсом, створила особливу терміносистему для опису прихованих компонентів значення в комунікації. Ключові поняття, такі як *"conversational implicature", "conventional implicature", "cooperative principle", "conversational maxims"*, були адаптовані в українській термінології як *"конверсаційна імплікатура", "конвенційна імплікатура", "принцип кооперації", "конверсаційні максими"*. Особливу роль у цій терміносистемі відіграють назви максим спілкування: *"maxim of quantity", "maxim of quality", "maxim of relation", "maxim of manner"*, які в українській термінології функціонують як *"максима кількості", "максима якості", "максима відношення", "максима способу"*. Термінологічна єдність у цій сфері відображає універсальний характер принципів комунікативної взаємодії.

Пресупозиція як фундаментальне поняття прагматики породила власну терміносистему для опису імпліцитних компонентів комунікації. Англомовна термінологія включає поняття *"existential presupposition", "logical presupposition", "pragmatic presupposition", "background assumptions"*, які адаптовані в українській термінології як *"екзистенційна пресупозиція", "логічна пресупозиція", "прагматична пресупозиція", "фонові припущення"*. Термінологічна система пресупозиції охоплює також поняття, пов'язані з механізмами активації та функціонування пресупозицій у комунікації, такі як *"presupposition trigger", "presupposition projection", "presupposition accommodation", які в українській термінології представлені як "тригер пресупозиції", "проєкція пресупозиції", "акомодація пресупозиції"*. Значна термінологічна подібність у цій сфері свідчить про універсальність когнітивних механізмів, що лежать в основі пресупозиційних явищ [1, с. 73].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Процес формування української термінології корпусної лінгвістики відображає складну взаємодію інтернаціональних та національних елементів у розвитку наукової метамови. Поряд із прямими запозиченнями англомовних термінів, такими як *"корпус", "анотація", "тегування"*, в українській термінології з'являються гібридні терміни, які поєднують інтернаціональні корені з українськими словотвірними моделями. Термінологічна система української корпусної лінгвістики характеризується також активним використанням калькування як способу термінотворення, що дозволяє зберегти семантичну мотивова-

ність термінів при їхній адаптації до національної мовної системи. Особливу роль у формуванні української термінології корпусної лінгвістики відіграють процеси термінологічної синонімії, коли поряд із запозиченими термінами функціонують їхні питомі відповідники, що створює передумови для подальшої стандартизації та уніфікації термінологічного апарату галузі.

Методологічний апарат корпусної лінгвістики, розроблений переважно в англомовних дослідженнях, породив специфічну систему термінів для опису методів та процедур корпусного аналізу. Англомовна термінологія включає детально розроблену систему понять для опису різних типів корпусного аналізу.

Джерела

1. *Atkins B. T. S.* Monitoring Dictionary Use. *International Journal of Lexicography*. 1997. Vol. 10. N. 1.
2. *Barnhart C. L.* Of Matters Lexicographical: Keeping in Record of New Enghsh, 1963–1972. *American Speech*. 1973. Vol. 45. Columbia.
3. *Bergenholtz H., Tarp. S.* Manual of Specialized Lexicography: the Preparation of Specialized Dictionaries. Amsterdam, 1995.
4. *Cassady F. G.* Toward More Objective Labelling in Dictionaries. In: Studies in Honour of A. H. Marckwardt / J. E. Alatis. Washington D.C. Tesol. 1972.
5. *Green J.* Chasing the Sun. N.Y., 1996.